

VESZPRÉMY LÁSZLÓ

NIKÁPOLY, 1396–1996

Tudományos ülésszak, Budapest, 1996. szeptember 27.

A Hadtörténeti Intézet és Múzeum, az Eötvös Kollégium és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Középkori és Korajúrkori Magyar Történeti Tanszéke tudományos ülésszakot tartott a nikápolyi csata 600. évfordulója alkalmából 1996. szeptember 27-én a budapesti Hadtörténeti Intézet és Múzeumban.

A programot *dr. Korsós László* dandártábornok, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója nyitotta meg, elhelyezve az évfordulót a magyar történelem jelentős, de tragikus eseményei sorában, hangsúlyozva a múlt hadtörténeti eseményeinek nemzettudat-formáló erejét.

Engel Pál, az MTA Könyvtárának főigazgatója Anjou-kori és Zsigmond-kori magyarországi banderális hadszervezet kérdéseit vizsgálta. Határozott cáfolatban részesítette a Hóman Bálint által kidolgozott tételt, miszerint a banderális hadszervezet Károly Róbert reformja lett volna. Ezzel szemben megállapította, hogy Károly Róbert alatt a késő-Arpád-kori hadszervezet élt tovább, s még a Zsigmond-korban is banderiumot a király mellett a főméltóságoknak (pl. nádor, országbíró, bánok, székelyispán stb.) állt jogában állítani, a megyéknek és a főméltóság nélküli nagybirtokosoknak ekkor még nem. Úgy vélte, hogy – miként Deér József is gondolta úttörő értekezésében, és a király több példányban fennmaradt 1362. május 15-i mozgósító parancsleveléből is kitűnik – a hadsereg tömegeit a korban még változatlanul a vegyes felszereltségű nemesi, hospes és paraszti elemek alkották, megjegyezte azonban, hogy nyugatra inkább kisebb létszámú, elit-jellegű, jobban felszerelt seregek indulhattak harcba.

Georg Scheibelreiter egyetemi docens, a bécsi Institut für Österreichische Geschichtsforschung munkatársa Zsigmond és a Birodalom viszonyát elemezte a nikápolyi hadjárat vonatkozásában. Hangsúlyozta, hogy a nikápolyi hadjárat, s általában a törökkel szembeni remélt sikerek jól illettek volna Zsigmond európai ambícióihoz. Egy esetleges győzelemmel megerősítette volna birodalmi helyőki pozícióját a Birodalomban, és helyzetét a nápolyi Anjou trónkövetelőkkel szemben Magyarországon, s gátat szabott volna

a Magyarországtól elszakadó balkáni szövetségesek török felé irányuló orientációjának is. Röviden a csatát is áttekintette, s kitért Schiltberger fennmaradt német nyelvű munkájára, különösen annak forrásértékére.

Peter Rokai újvidéki egyetemi professzor a nikápolyi csata délszláv vonatkozásairól számolt be. Utalt arra, hogy a magyarországi szakirodalomnak nincsen tudomása a szerb történeti munkákról, amelyek a törökkel szembeni balkáni ellenállásról szerb szempontból sokkal pozitívabb és árnyaltabb képet rajzolnak. Felvette annak lehetőségét, hogy az eddig bizonytalanul datált rovini csata azonos lenne az 1395 májusi kis-nikápolyi csatával. Úgy vélte, hogy Zsigmond azért nem a Morava mellett vonult a hadjáratra, mert így kímélni akarta potenciális, későbbi szerbiai szövetségese területét, valamint hogy egyúttal éket verjen Lazarevics és az előrenyomuló török csapatok közé. Felveti azt is, hogy Zsigmond mellett a csatában, még ha említésükről nem is tudunk, nagyszámú bosnyák is harcolhatott, akik majd csak 1402 után tértek vissza hadifogságukból.

Rázsó Gyula, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum nyugalmazott főigazgatója a csatához kapcsolódóan a lovagi hadviselés kudarcáról adott képet. Áttekintette a lovagi stratégia és taktika jellemzőit a százéves háborúban, utalt a lovagi hadviselés legjelentősebb egyéniségeire és haditetteikre. Magával a csatával kapcsolatban kitért arra, hogy miért szálltak le lovaikról a nyugati lovagok s ennek milyen következményei lettek. Úgy vélte, ha Zsigmond jó hadvezéreként kézben tartja csapatait, akkor a vereség semmiképpen nem lett volna katasztrofális, esetleg még a török visszatérésre kényszerítése is sikerült volna.

Hóvári János turkológus, a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának munkatársa Nikápolyról, mint a balkáni török hódítások fordulópontjáról írt, s mivel éppen Nikápolyban vett részt megemlékezésen, előadását távollétében olvasták fel. Sorra vette a balkáni államok török fenntartás alá kerülésének körülményeit, s azt a tényt, hogy a törökök szövetségként való

alkalmazása (velencei-genovai rivalizálás, a Bizánci Császárság válsága, balkáni törökbarát pártok) mennyire megkönnyítette előrenyomulásukat. Úgy vélte, 1396 után az európaiak minden esélyt elveszítettek arra, hogy jelentősen visszaszorítsák az oszmánokat, s ezután a török ellen nyílt mezei ütközetben keresztény sereg eleve reménytelenül bocsátkozhatott csak harcba.

Bertényi Iván, az ELTE tanszékvezető egyetemi tanára előadásában a korabeli oklevelek alapján Magyarországot, mint háterszágot mutatta be. A Zsigmond-kori oklevéltár adatai alapján egy békés, a háborúról csak alig tudomást vevő ország képe bontakozott ki. Vizsgálódása alapján az ország jó része nem került mozgósításra, s a közrend is a korábbiaknak megfelelő maradhatott, hatalmaskodásokra sincsen több adat.

Az ELTE Középkori és Korajúrkori Magyar Történeti Tanszékének professzora, *Gerics József* és docense, *Ladányi Erzsébet* szintén a békes háterszág életéről nyújtott adalékokat, az oklevéladás tükrében. Gerics professzor a királyi jelenlétbírósg Zsigmond kori előzményeiről szólt, alapvető megjegyzéseket téve a IV. Béla-kori oklevéladás szicíliai jogi kapcsolataira. Ladányi Erzsébet a liber-iobagio probléma XIV.

századi fontosságától, a jogilag egységes jobbagyosztály kialakulásához vezető út leglényegesebb állomásairól értekezett.

Záróelőadásában e sorok írója vázolta fel a nikápolyi ütközet historiográfiájának néhány érdekes momentumát. Felhívta a figyelmet számos, a hazai szakirodalomban mellőzött külföldi munkára, elsősorban a résztvevők számára, személyére, a csata megítélésére és pontos időpontjára vonatkozóan. a történeti szakirodalom mind a mai napig vagylagosan teszi a csata napját szeptember 25-re vagy 28-ra, a kereszties sereg létszámadatai az egyes művekben 8 ezer, illetve 60 esetleg 100 ezer között ingadoznak, továbbá a csata résztvevőit érintő, Aschbach által még 1838-ban elkövetett tévedés, miszerint Lackfi – vagy Laczkovics – erdélyi ispánként részt vett a csatában és megfutott, búvópatak-ként a legutóbbi történeti összefoglalásokban is makacsul felbukkan. Előadását azzal zárta, hogy itt az ideje egy, az oszmanológia eredményeit is hasznosító, a nikápolyi csatát tárgyaló kismonográfia megírásának.

Zárszavában *Bertényi Iván* összegezte a konferencia tudományos eredményeit, s kiemelte, hogy millicentenárium évében sem szabad megfeledkeznünk a magyar történelem egyéb, a maguk nemében sorsfordító eseményeiről.